

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد.

۲۰۲۱/۱۱/۰۶

لیکوالان: داکتر محمد حسین پاپلی یزدي
او داکتر فاطمه وثوقی
پښتو ژباړه: ع. ا. نجات

لویه تلوښه

اتمه برخه

د اوبو بین المللی قوانین

دوهمه برخه

لومړی فصل

د ایران د څښاک (خوړو) اوبو ډیپلماسی وړاندیز شوي ستراتیژي (۹)

۱ - هماغه ډول چې صنعتي هیوادونه له ۱۹ پېړۍ رادیکخوا د انرژۍ، د ډبرو سکرو، نفتو او د غازو او ... په لټون کې وو، باید مونږ هم په ټولو ډیپلوماتیکو اوزارو او د ډیپلماتیک ملاتړ په اوزارو په ټوله نړۍ کې د اوبو په لټه کې او د خوړو اوبو او د اوبو د (رودونه، سیندونه، چیني، د واورو کوټونه او یخچالونه، ځمکلاندی اوبه، د خوړو اوبو بحیرې قطبی کنگلونه) زیرمو او سرچینو د اخیستلو، (پېرېدو) ترلاسه کولو او خپلولو په لټه کې واوسو. باید خورا زیاتي هلی ځلي وکړو څو موخو ته ورسېږو. هر چېرې چې خوړي اوبه وي ایران باید هلته فعال حضور ولري او فعاله پانگونه وکړي.

۲ - اوبه د ایران ډیپلماسی لپاره باید په لومړي پړاو کې سولی ته رسېدو لپاره د خبرو اترو او مذاکرو وسیله وي. وپیل شوي دي چې راتلونکی جگړه د اوبو پر سر جگړه ده. باید دغه ننگونه په فرصت واوري او اوبه د سولې وسیله وي زموږ موخه باید سولې سره جوخت د اوبو ترلاسه کول وي. نو لدې امله باید دي اوبو لپاره خبرې او خبرې اتري وکړو. پدې لاره کې متخصصو با تجربه، اوبه پېژندونکي او حقوق پوهه ډیپلماتانو ته اړتیا لرو. موخې ته رسېدو لپاره مناسب ډیپلماتیک جوړښت ته اړتیا لرو .

۳ - باید اوبه په بین المللي انداز کې زموږ د مستقیمو او نامستقیمو او سوداگریزو صادراتو او وارداتو وړ خورا لوړ اقتصادي کالي وي . په ۱۴۱۰ - ۱۴۰۰ لسیزه کې ایران له خوا په نړۍ کې د اوبو، اوبیزو تاسیساتو او د اوبو په صنعت کې پانگونه باید مونږ ته کم له کمه د نفتو د ارزي عایداتو ۲۵٪ معادل گټوره وي. دغه عایدات په ۲۰ - ۱۴۱۰ لسیزه کې باید د ارزي عایداتو ۵۰٪ او ۱۴۳۰ لسیزه کې باید د فوسیلی انرژيو صادرولو څخه لاس ته راغلیو ارزي عایداتو سره معادل وي .

(۹-) ۱۳۸۲/۷ /۲۷؛ نېټې د ناستې په مصوبه کې د هیواد د اوبو سرچینې د اوږد مهاله پراختیا په ستراتیژيو کې د پولې تېرېدونکو او گډو رودونو د اوبو په اړه په ۷ او ۱۵ دوو بندونو کې عنوان شوي دي. ۷ بند - د اوبو مبادله: ملي پراختیا کې د اوبو رول او د سیمې په مارکیټونو کې د هغه اقتصادي ارزښت د ملي گټو په پام کې لرلو سره او د هیواد د اوبو د هر اړخیزې طرحې پر اساس، د پراختیا په برنامو کې د فني اقتصادي، ژوند چاپېریال او ټولنیزو توجیهاتو په رعایتولو سره گاونډيو هیوادونو سره د اوبو مبادله پام کې ونېول شي. ۱۵ بند: گډپولیزه/ پولشریکي اوبه: د خروجي اوبو مهارول، شریکو اوبو څخه گټه پورته کول د اقتصادي، او ژوند چاپېریال اړخونو په رعایتولو سره د پولیزو سیندونو (گډپوله اوبه) تنظیمول تحقق ومومي. (منبع: وزارت نیرو، شرکت مدیریت منابع آب ایران،

راهبرد های توسعه بلند مدت آب کشور، ناشر روابط عمومی و امور بین الملل شرکت مدیریت منابع آب ایران ، زمستان ۱۳۸۲).

۴ - د بند موخو ته رسیدو لپاره ایران دولت ته بایده دي :

- ۱ - ۴ - په نړیواله کچه د اوبو پانګونې په برخه کې دېر فعال اقتصادي جوړښتونه رامنځ ته کړي.
- ۲ - ۴ - دولت باید په نړیواله کچه په مستقیمه توګه د اوبو د سرچینو او اوبیزو تاسیساتو پېرودنې، ترلاسه کولو او ولکه کولو اقدام وکړي.
- ۳ - ۴ - دولت باید دولتي او خصوصي بانکونو ته دنده وسپاري څو په نړیواله سطحه کې د اوبو دسرچینو او د اوبیزو تاسیساتو په پېرودنه پانګونه وکړي.
- ۴ - ۴ - دولت باید د ایران خصوصي او خصوصي ورته برخې د اوبو په برخه کې نړیوالی پانګونې ته وهڅوي.
- ۵ - ۴ - دولت باید د ایران بورس بازار د کورنیو او نړیوالو اوبیزو تاسیساتو په برخه کې فعال کړي.
- ۶ - ۴ - دولت باید ، اوبیزو تاسیساتو لپاره، پرته له هغو چې امنیتي اړخ لري ۴۴ اصل اجرا کړي. او لدې لارې پیاوړې خصوصي برخه چې وکړای شي په نړیوال پګر کې چارو ته وارد شي رامنځ ته کړي.
- ۵ - د کتاب لیکوالان وړاندیز کوي، د ایران اسلامي جمهوري دولت هڅه وکړي د سهيلي قطب د قلمرو یوه برخه وپېري. د سهيل قطب قاره به په نه چندان لېرې راتلونکي کې په ژيو پوليتيکو مسئلو کې لدې ډلې د خوړو اوبو په سمبالتيا کې دېر غوره رول ولري.
- ۶ - روسې سره زمونږ د راتلونکو دپېلوماتيکو یو لورلید باید د سایبریا او د هغه هیواد د نورو اوبو (د لئا، آب، ینی سې ، ولګا، دن رودونه او د والګا کانال) د اوبیزو سرچینو پېرودنه او ترلاسه کول وي. د ایران اسلامي جمهوریت باید مرکزی آسیا ته د سایبریا د سیندونو د اوبو په لیردونه کې او د دغو سیندونو اوبیزې بریښنا په تاسیساتو کې فعاله ونډه ولري. مونږ باید د ایرتیش - کاراګاندا(۱۰)
- چې د آب څانګې ایرتیش اوبه سیر دریا (سیحون) او بالاخره آرال بحیرې ته منتقلوي او له هغه ځایه خزر بحیرې ته رسیري او نورو همدغه شاني پروژو کې پانګونه وکړو او شریک شو.
- په نه چندان لیرې راتلونکي کې به د سایبریا اوبه د سایبریا له غازو زیات اهمیت ولري.

(۱۰) د ایرتیش - کاراګاندا کانال: د کانال اوږدوالی کابو ۱۰۳۷ کیلومتر او د سیر دریا ترڅنګ djezqzghan ښار ته رسیري. په لېرې راتلونکي کې به روسې سره زمونږ دېرې لویې معاملي د خوړو اوبو پر سر وي. یوازی تر څو نورو لسیزو پورې چې کیدي شي سایبریا له روسې بېله شي او خپلواک هیواد شي)

که پترکیبر وصیت کړی دی چې روسیه باید گرمو(تودو) اوبو ته ورسیري. زه د پوهنتون ښوونکی وصیت کوم چې ایران دې د سایبریا او والګا سرو اوبو ته ورسیري. هغو اوبو ته چې شمال قطب او قیانوس ته توپیري هغو اوبو ته چې سرو سیمو (لکه والګا) څخه راځي. پتر غوښتل د جګړې او ښکېلاک په مټ تودو اوبو ته ورسیري زه توصیه کوم په سولې، پانګونې او د ونډو د پېرودنې پر مټ سرو اوبو ته ورسیرو.

۷- وړاندیز کیري د گټو او چالنجونو له اټکلیزو څېړنو وروسته له ۱۹۹۷ کنوانسیون سره یوځای کیدو لپاره اقدام وکړي.

۸ - د ایران دولت باید د ځمکې سر او ځمکې لاندې اوبو په تړاو د څو اړخیزو معاهدو له دې ډلې د بین النهرین اوبو د نړیوال کمیسیون (ترکې، سورې، عراق، ایران او... په شمول) د ارس د نړیوال کمیسیون (د ترکې، ارمنستان، آذربایجان [نخجوان]، ایران په شمول) د هریرود د نړیوال کمیسیون (افغانستان، ایران او ترکمنستان په شمول) د هیرمند کمیسیون (افغانستان او ایران په شمول) او د اترک د نړیوال کمیسیون (ایران او ترکمنستان په شمول) او د نورو کمیسیونونو بنسټ اېښودو نکی وي.

۹ - ایران باید هلې ځلې وکړي د نړۍ په لویو سیندونو کې اوبو برخه، ونډه، د بیړی چلوني اجازه، د اوبو د بریښنا تاسیسول، کب نیول، د ګرځندوی د امکاناتو او تاسیساتو جوړول، د اوبو د لیږدونې اجازه، د حاشیې په ځمکو پېرودل او د شاوخوا (ګاونډو) سیمو د آبادولو اجازه ولري. (دغه سیند کیدای شي آموزون، کانګو، یانګ تسه کیانګ او یا بل هر سیند وي).

۱۰ - د ایران دولت (خصوصي برخې سره په ګډه) باید کونښن وکړي هر چېرې چې د خوړو اوبو سرچینه او یا د اوبو تاسیسات (د بوتلونو ډکولو اوبه) موجود دي، چې اقتصادي اړخ لري، حضور ولري.

۱۱ - د ایران دولت باید د پاکو اوبو په صنعت کې او د سمندر اوبو په چانولو کې په بین المللي صحنه کې فعال حضور ولري .

۱۲ - د ایران دولت (خصوصي برخې سره په ګډه) باید د اوبو او فاضلابو تصفیه کولو او د اوبو او د فاضلابو شبکو رامنځ ته کولو په برخه کې په ټوله نړۍ کې په تېره بیا د نړۍ په لویو ښارونو کې فعال حضور ولري.

۱۳ - د ایران دولت باید هڅه وکړي په ټوله نړۍ کې د اوبو د تاسیساتو او د اوبو بریښنا په رغونه کې حضور ولري، ونډه ولري، مالک او . ترلاسه کوونکی او... وي.

۱۴ - د ایران دولت باید د ایران خصوصي برخه او خصوصي ورته برخه چې اوبیرخه کې متخصص سلاکاران او قراردادیان ولري وهڅوي او هغوی تشویق کړي چې په ټوله نړۍ کې د اوبو او ککړو اوبو په برخو کې حضور ولري او د خدماتو او انساني ځواکونو وړاندې کول ولري.

۱۵ - د ایران دولت باید هڅه وکړي د نړۍ د خوړو اوبو په بحیرو کې هم په طبیعي بحیرو کې (لکه د بالکال او بالخاش بحیرې) او هم په مصنوعي بحیرو کې لکه لوی بندونه (لکه د اسوان بند د ناصر بحیره) په اوبو کې ونډه او د ګټې اخیستو بیلابیل اجازه لیکونه ترلاسه کړي.

۱۶ - د ایران دولت باید هڅه وکړي د نړۍ په هغه سیمو کې چې ځمکې لاندې د اوبو بډایه لویې زیرمې لري او هغوی څخه ګټه ترلاسه کول اقتصادي دی د پانګونې، تملک او تصرف او... په برخه کې فعال حضور ولري .

۱۷ - د نړۍ په هر ګوټ کې چې خوړې اوبه شتون ولري مونږ باید حضور ولرو.

نور بیا

د اوبو لټون...